

А. А. Корж

ПРО МОЖЛИВИЙ ВАРІАНТ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ УКРІПЛЕННЯ БІЛЯ СЕЛА ВЕЛИКІ БУДКИ

На основі інформації попередників, а також власних спостережень, наводиться можливий варіант призначення укріплення біля с. Великі Будки, що у Верхньому Посуллі. Висвітлено просторовий аспект використання та побудови даних захисних споруд.

Ключові слова: скіфський час, Посулля, укріплення, захисні споруди, городище.

Регіон Верхнього Посулля відомий, перш за все, своїми великими курганными некрополями, які беззаперечно всіма дослідниками відносяться до скіфського часу. Поселенські пам'ятки даної місцевості є менш відомими. Щодо функціональної приналежності деяких укріплень археологи не дають однозначної відповіді. До них відносяться городища із слабко вираженим культурним шаром. Д. В. Каравайко ототожнює їх з сезонними поселеннями (Каравайко 2016, с. 24). О. О. Крютченко схиляється до думки що вони виконували роль сховищ, але останнім часом відкидає цю гіпотезу і відносить їх до недобудованих укріплень (Крютченко 2020, с. 105—106). Саме до таких дискусійних пам'яток належить укріплений майданчик біля с. Великі Будки (Ильинская 1968, с. 10; Шрамко 1968, с. 209; Болтрик, Филалко 1995, с. 40; Бессонова 2000, с. 123).

На сьогоднішній день у Посуллі відомо два населені пункти із назвою Великі Будки і біля обох знаходяться — укріплення скіфського часу (рис. 1) (Шрамко 1970, с. 40—41). Одне з них знаходиться на території Вільшанської ОТГ та є найсхіднішим із всіх відомих в даному регіоні, інше на території Хмелівської ОТГ. Відстань між двома пам'ятками складає близько 30 км. Після адміністративної реформи 2020

року дані громади входять в Роменський район. Однозначної відповіді, щодо функцій другого серед археологів не має. Причиною цьому є відсутність надійно датованого культурного шару, а також наявність в межах укріплень курганів (окремі насипи заввишки у 6 м).

Метою роботи є спроба узагальнити інтерпретації Велико-Будківського укріплення, а також показати можливий варіант його використання.

Захисні споруди та курганный могильник розташовані на східній окраїні однойменного села. Розміщені на мису правого корінного берега р. Сули, недалеко від місця впадіння в неї р. Хмелівки. Висота над рівнем заплави складає близько 30 м. Укріплення розділені балкою на дві нерівні частини: більшу, північно-західну, що має неправильну форму (подібну до трапеції) площа складає близько 57 га (порахована за допомогою програми QGIS 3.10). В центральній частині розміщено два курганных насипи.

Південно-східна частина має форму подібну до правильного трикутника, площею в 16 га. В межах укріплення знаходяться сім курганів, ще два за 150 м на схід від залишків валу. Загалом курганна група розміщена ланцюжком на правому березі р. Сула її протяжність складає близько 650 м.

Детально зупинятися на описах оборонних споруд ми не будемо, так як остання публікація містить всі основні метричні показники та сучасний план даної пам'ятки (Гречко, Осадчий, Крютченко 2020 с. 204). Ми взяли за основу план, розроблений попередниками і доповнили його новою інформацією, виявленою під час огляду 2021 р. Зокрема додано курганні насипи які непозначені, та плями пропеченого

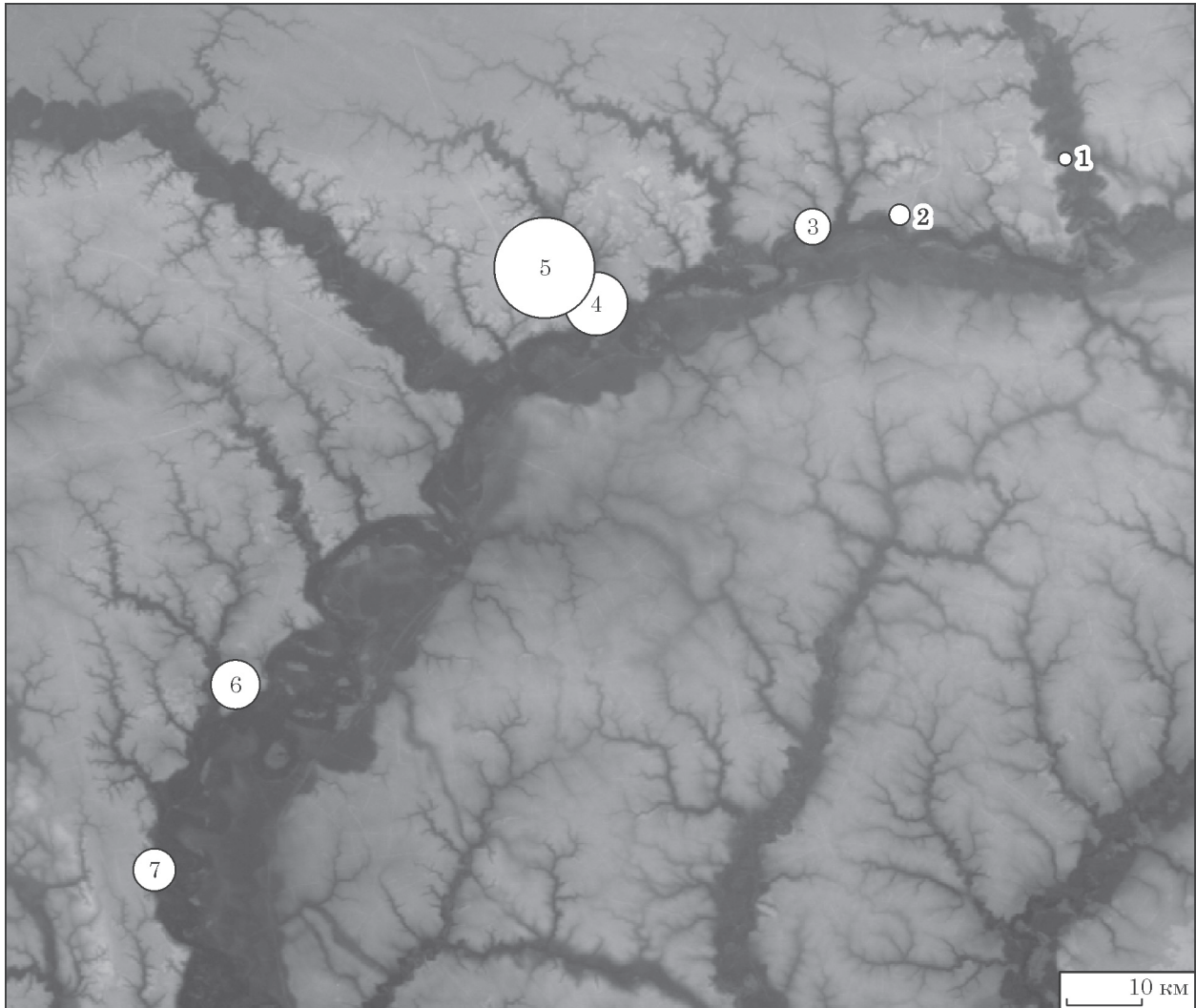

Рис. 1. Верхнє Посулля, городища скіфського часу (див. таблицю)

до цегельного кольору ґрунту, щодо можливо-го походження яких буде йти мова далі. Також нанесено південно-східну ділянку валу, яка на сьогоднішній день майже повністю знищена оранкою, але залишки все ж простежуються на місцевості (рис. 2).

Ділянка, що оточена валом, розорюється. Під час огляду було зібрано нечисельний підйомний матеріал у вигляді стінок ліпного посуду та фрагментів обпаленої глини. Також, біля розкопаних насипів виявлено фрагменти гончарної кераміки кінця XIX — початку XX ст. Потрібно відмітити, що в основному, ліпна кераміка траплялася на розкопаних чи на розораних курганах або в безпосередній близькості до них. Цікаво, що фрагменти глиняної обмазки також знайдені на ріллі, проте найбільша їх інтенсивність біля найвищих курганів. Ті зразки, які було виявлено на відстані від насипів, мали здебільшого замитий характер поверхні, що може свідчити про їх сповзання по схилу, так як західна сторона укріплення є дещо вищою від східної. Викиди із лисячих нір, якими «побиті» найбільші насипи, також

Площа поселень

№ на рис. 1	Назва	Площа, га
1	Великі Будки	2
2	Засулля	3
3	Константинів	5
4	Великі Будки (Січ)	73
5	Басівське	170
6	Глинське	14
7	Свиридівське	7

містили запечені грудки глини та фрагменти обмазки.

В останній чверті XIX ст. увагу дослідників привертають велика кількість курганних насипів, що розташовані у межах верхів'я р. Сула. Розкопки проводилися і на могильнику біля с. Великі Будки, це і не дивно, адже він розташовується за 1 км на північний схід від найбільш відомого могильника в урочищі Стайчин Верх. В регіоні працювали Д. Я. Самоквасов та

Рис. 2. План укріплення біля с. Великі Будки (за Гречко, Осадчий, Крютченко 2020), доповнений

С. А. Мазаракі (Самоквасов 1908, с. 110—111; Ильинская 1968, с. 41—43). Точну кількість досліджених насипів встановити не вдається, адже інформація в різних джерелах різниться. Зокрема, В. А. Іллінська наводить дані про три кургани (Ильинская 1968, с. 41), тоді як Д. Я. Самоквасов вказував, що тільки він розкопав шість курганів в урочищах «Попова лужа» та «Провалля» поблизу с. Великі Будки (Самоквасов 1908, с. 110—111). Дані про кількість розкопаних курганів С. А. Мазаракі майже відсутні, фактична інформація лише побіжно згадана у того ж таки Д. Я. Самоквасова, який вказував про декілька розкопаних могил, які розташовувались на підвищенні біля урочища Провалля (Самоквасов 1908, с. 110—111). На сьогоднішній день візуально простежується п'ять розкопаних насипів. Цікаво що серед перших даних про могильник біля с. Великі Будки ми зовсім не знаходимо інформації про наявність валу та рову. Цей факт є дивним, адже в деяких місцях вони збереглися досить добре.

У 1927 р. працівники Роменського окружного краєзнавчого музею на чолі з директором М. М. Семенчиком провели обслідування Верхнього Посулля на предмет наявності пам'яток археології. Під час даних розвідок було знято перший інструментальний план укріплення та могильника біля с. Великі Будки (рис. 3). Безпосередньо в межах укріплення виявлено

14 насипів. Дані, щодо точної кількості курганів різняться. В описах згадано 31, тоді як на плані ми нараховуємо лише 29. Щодо інформації про захисні споруди, то М. М. Семенчик лише вказав, що висота валу в окремих місцях сягає 2—3 м. На знищеній частині було виявлено декілька фрагментів кераміки (Семенчик 1927, с. 8; 1928а; Семенчик 1928b, с. 9). Припущень про період створення та призначення захисних споруд М. М. Семенчик не висуває.

У 1946 р. пам'ятки археології Посулля обстежує експедиція під керівництвом Ф. Копилова. Групу, яка вивчала старожитності скіфського часу, очолювала В. А. Іллінська. Не оминуло її уваги вал та кургани біля с. Великі Будки. Дослідниця не висуває припущень, щодо функціонального їх призначення. Вказує лише що укріплення і курганні насипи є різночасовими об'єктами (Ильинская 1946, с. 12) Під час огляду пам'ятки, культурних решток, які б вказували на наявність поселення на оточеному майданчику не було виявлено. Не змінилися погляди авторки і в більш пізніх працях (Ильинская 1968, с. 10).

У Посуллі працював і Б. А. Шрамко. В 1967 р. він провів розвідки, метою яких було уточнення даних попередників, а також дослідник хотів з'ясувати чи дійсно в регіоні мала кількість поселень скіфського часу. Захисні споруди біля с. Великі Будки були оглянуті детальніше,

Рис. 3. План укріплення біля с. Великі Будки (за Семенчик 1927), з позначенням номерів окремих курганів

ніж інші пам'ятки регіону і причиною цього є неясність призначення валу, яка залишилась після розвідок В. А. Іллінської в 1946 р. Під час обстеження було зібрано нечисельний підйомний матеріал, за яким укріплення віднесено до скіфського часу. Для підтвердження культурної приналежності даного об'єкту було закладено три шурфи — один з яких в північно-східній частині, а два інших ближче до центру. На півдні в місці де вал було поруйновано балкою, проведено зачистку профілю укріплень. У шурфах 2 і 3 було виявлено слабо виражений культурний шар, потужність якого доходить до 0,5 м. У шурфі 3 було знайдено вінце ліпної миски. За зібраним матеріалом Б. А. Шрамко, відносив укріплення біля с. Великі Будки до городищ скіфського часу, а за знайденим вінцем миски не виключав його існування у ранньоскіфський час (Шрамко 1970, с. 39—41).

Аналізуючи інформацію з розвідок Б. А. Шрамка, ми зовсім не знаходимо даних про кургани, які знаходяться в межах укріплень. Вони також не показані і на плані. Не виключено що шурфами 2 і 3, в яких траплялися матеріали, дослідник потрапив на розорану групу із чотирьох курганів, що була розміщена

на північний схід від центрального кургану. Дані насипи зображені на плані М. М. Семенчика 1927 р, проте на плані В. А. Іллінської другої половини 1950-х рр. вони вже відсутні.

Щоб не плутати із однойменним городищем, яке знаходиться у верхів'ях Сули, Б. А. Шрамко називає його Січ (Шрамко 1970, с. 39—40). Можливо саме це, в подальшому, сприяло певній плутанині. Зокрема, Ю. В. Болтрик згадував укріплення біля сіл Великі Будки та Ракова Січ, що прикривали Басівське городище зі сходу. Село із назвою Ракова Січ, дійсно, знаходиться за 9 км на схід, проте городище біля даного населеного пункту більше не згадується в жодній роботі. У праці «Нові дані про городища скіфського часу Посулля» спостерігається така ж помилка. Згадується укріплення Великі Будки та Січ, які прикривали Басівське городище з північного сходу (Гречко, Осадчий, Крютченко 2020 с. 210). Звичайно, можна припустити, що автори мали на увазі укріплення Січ (Великі Будки) та Великі Будки (Вільшанська ОТГ), проте варто відмітити, що ними ж подана інформація і про городища скіфського часу Константинів і Засулля, які знаходяться між згаданими вище укріпленнями. Тобто, як бачимо,

дії Б. А. Шрамко, який перейменував пам'ятку, щоб уникнути повторів, призвели до історико-археологічної плутанини.

С. С. Бессонова ототожнює укріплення Великі Будки із невеликим городищем-сховищем і датувала його в межах V—IV ст. до н. е. (Бессонова 2000, с. 123). О. О. Крютченко не відносить жодну поселенську пам'ятку скіфського часу Посулля, які оточені захисними спорудами, до таких, які б виконували роль сховища у разі небезпеки (Крютченко 2017, с. 190).

Як, бачимо, єдиною думки, щодо призначення валу та рову біля с. Великі Будки на сьогоднішній день не сформовано. І серед основних причин невизначеності потрібно відмітити декілька, а саме: по-перше: наявність на захищеному майданчику курганних насипів; по-друге відсутність культурного шару на пам'ятці. Що до першого, то варто відмітити, що в межах великого Більського укріплення також відомо декілька насипів (Шрамко 1986, с. 154—155).

На нашу думку, потрібно детальніше зупинитися на деяких твердженнях, які попередники висували, висловлюючи ту чи іншу гіпотезу про особливості валу та рову біля с. Великі Будки. Ми не можемо погодитися з твердженням про різночасовість поховальних комплексів та укріплень. Говорити про датування могильників ми можемо по матеріалам із розкопок Д. Я. Самоквасова та С. А. Мазаракі. Більшість із розкопаних в кінці XIX — на початку XX ст. курганів Посулля відноситься до ранньоскіфського часу і в цілому датовані другою половиною VII — VI ст. до н. е. Поховання цього часу було присутнє й у великобудківському могильнику. Датоване воно за знайденою парою трьохдирчатих кістяних псалів, прикрашених голівкою коня із притиснутим вухом (Могилев 2008, с. 26).

Матеріали з розкопок С. А. Мазаракі опубліковані його сучасниками і ми повинні критично ставитися до них, але зовсім відкидати ці дані ми не вправі. Саме він дослідив інше досліджене поховання із даної групи, яке за сукупністю знайдених речей датується в межах IV ст. до н. е. Воно здійснене в нетиповий для Посулля спосіб. Кістяк жінки разом із інвентарем було виявлено на рівні похованого ґрунту. Можна припустити, що воно було впускним (інформація про основне поховання відсутня). Також насторожують свідчення про сліди вогню на кістках і речах із поховання та про обвуглене дерево зі склепу (Ильинская 1968, с. 42). Проте потрібно відмітити, що під час огляду пам'ятки навесні 2021 р. були зафіксовані три плями обпеченого ґрунту, які розташовуються в південній частині меншого укріплення між розпаханим валом та курганом 5. Найбільша з них має діаметр близько 6 м, інші 3—4 м, та мають менш виражений колір та інтенсивність пропікання. Грудки спеченої маси траплялися розміром до 10 см в діаметрі. На плямах були

виявлені і невеликі за розмірами вуглики. Цікаво, що найбільша із плям сьогодні простежується на космознімках із Google Earth. Через відсутність будь-яких датованих речей в межах обпалених локацій ми не можемо ні віднести їх до певного історичного періоду, ні говорити про будь-яке функціональне призначення. Можна, звичайно, зробити припущення, що дані плями є рештками печей, які використовували для виробництва селітри в середині XVII ст. Проте, про наявність залишків селітроварного промислу на правому березі р. Сула на відрізу від курганного могильника в урочищі Стайчин Верх до некрополю біля с. Вовківці зовсім немає свідчень (Осадчий, Коротя 2018, с. 31).

Отже, могильник біля с. Великі Будки існував ще з другої половини VII — початку VI ст. до н. е., тобто з того періоду, коли в Посуллі ще невідомі укріпленні поселення і можна припустити, що функціонує він протягом всього скіфського часу.

Потрібно відкинути і пізніший час побудови валу й рову. По-перше жодних матеріалів, які б могли підтвердити гіпотезу В. А. Іллінської про різночасовість об'єктів біля с. Великі Будки не знайдено, а по друге, великі розміри укріплення не притаманні більш пізнім городищам. До прикладу відомі в Посуллі городища періоду Київської Русі — в с. Городище та біля с. Засулля мають площу до 5 га. Тобто, укріплення та курганний могильник відносяться до скіфського часу.

На нашу думку, помилковим є твердження і С. С. Бессонової про призначення Велико Будківського укріплення — як «городище-сховище». І на це може вказувати декілька факторів, які притаманні даному типу поселень і відсутні на пам'ятці про, яку йде мова.

По-перше: це місце розташування, на краю високого правого берега р. Сули, що робить його видимим на далеку відстань з південної рівнинної частини.

По-друге: великі розміри, не притаманні пам'яткам із слабо насиченим культурним шаром, які ототожнюються з городищами сховищами. Зазвичай, їх площа в епоху раннього заліза становить 1—3 га. Останнім часом О. О. Крютченко спростовує теорію функціонального призначення укріплених поселень із невиразним культурним шаром — як «городище-сховище». Аргументуючи це значними трудовими затратами для спорудження та підтримання в належному стані захисних споруд. На його думку, даний тип пам'яток слід відносити, до таких, які через певні причини не були введено в експлуатацію (Крютченко 2020, с. 105—106).

По-третє: наявність за 2 км на північний захід Басівського городища, із більш потужними укріпленнями, та значно вигіднішим природним захистом. Культурні нашарування підтверджують його існування протягом кінця VI — початку III ст. до н. е.

Що до питання про призначення городища біля с. Великі Будки, ми частково погоджуємося із думкою Ю. В. Болтрика та О. Є. Фіалко, які припускали наявність в скіфський час єдиної територіальної структури до якої входили укріплення про яке йде мова, городища біля с. Ракова Січ (що виявилось історіографічним міфом) та Басівське, де останнє є ключовою пам'яткою (Болтрик, Фіалко 1995).

Я вважаю, що валом і ровом обгородили майданчик створивши при цьому певний «форпост» на підступах до найбільшого укріпленого поселення скіфського часу регіону — Басівського городища, яке віддалене від Сули на декілька кілометрів і з трьох сторін оточено глибокими ярами, що робить його ще більш захищеним. Найбільш вразливим місцем була долина р. Хмелівка, по якій можна було без перешкод дійти на найближчу відстань в 1,2 км до центральних, жилих частин пам'ятки. Також, певна віддаленість від р. Сули унеможливила спостереження та контроль за ситуацією що відбувалась на лівому березі даної ріки (тобто на півдні та південному сході), адже саме обширні рівнинні території, які слугували сезонними кочів'ями були небезпечною ділянкою звідки могла бути загроза.

Побудова укріплення біля с. Великі Будки вирішувала одразу декілька стратегічних проблем захисту Басівського городища. По перше, захищала вхід в долину р. Хмелівка, по якій безперешкодно можна було піднятися безпосередньо до найбільшого городища краю, тим паче рухаючись з півдня на північ нападник прийматиме удар на праву, незахищену сторону. По-друге: розміщення на краю високого правого берега Сули сприяло гарному огляду рівнинної місцевості звідки в першу чергу йшла небезпека. Відстань огляду з даного майданчику складає близько 5—6 км. Курганні насипи також могли використовуватися для спостережних цілей.

Розміщення великих курганних могильників скіфського часу на відрізу від с. Пустовійтівка до с. Вовківці може вказувати на наявність в цій місцевості броду через р. Сула. Не виключено, що цей брід був в місці впадіння р. Хмелівка, або неподалік від нього. Тому можливо що укріплення контролювало переправу.

Відкритим залишається питання, щодо часу створення захисних споруд біля с. Великі Будки. За браком даних не можна дати на нього точну відповідь. Скоріш за все, побудова укріплення є синхронна із спорудженням Басівського валу, яким відрізано обширну площу від долини р. Хмелівка. Його важливість та підтримка в належному стані підтверджена дослідженнями 2020 р. (Корж 2021, с. 61—63). І саме в цей час відстань між захищеним майданчиком, який закривав найлегший підхід з півдня, до Басівського валу склала всього 2 км. Питання періоду створення захисних споруд

біля с. Великі Будки є перспективним напрямком подальших досліджень.

Отже, таким чином проаналізувавши дані попередників, ми не можемо відносити укріплення біля с. Великі Будки до городища в класичному розумінні цього поняття. Наявність в межах оточеного майданчику великого курганного могильника, який почав функціонувати за довго до періоду створення укріплених поселень скіфського часу Посулля є тому важливим підтвердженням. Розглянувши топографічні особливості розташування захисних споруд, ми з великою вірогідністю припускаємо, що вони виконували функції «форпосту» на південних підступах до найбільшої поселенської пам'ятки Посулля скіфського часу — Басівського городища. А період створення даного форпосту напевно є синхронним із побудовою — Басівського валу.

ЛІТЕРАТУРА

- Болтрик, Ю. В., Фіалко, Е. Е. 1995. Басовское городище — центр Посульского узла памятников раннего железа. *Древности — 1995*, с. 40-43.
- Бессонова, С. С. 2000. Деякі закономірності розміщення пам'яток скіфського часу в Українському Лівобережному Лісостепу. *Археологія*, 2, с. 116-132.
- Гречко, Д. С., Осадчий, Є. М., Крютченко, О. О. 2020. Нові дані про городища скіфського часу Посулля. В: Корост, І. І. (ред.). *Феномен Більського городища 2020*. Полтава, с. 199-213.
- Ильинская, В. А. 1946. *Отчёт об археологической разведке Верхнего Посулля 1946 года*. НА ІА НАН України, ф. 64, 1946/22а.
- Іллінська, В. А. 1949. Розвідка пам'яток скіфського часу на Посуллі в 1946 р. *Археологічні пам'ятки УРСР*, II, с. 148-155.
- Іллінська, В. А. 1950. Пам'ятки скіфського часу на Посуллі. *Археологія*, IV, с. 184-195.
- Ильинская, В. А. 1968. *Скифы днепровского лесостепного левобережья (курганы Посулля)*. Киев: Наукова думка.
- Каравайко, Д. В. 2016. О слабозаселенных городищах на Сейме. В: *Проблеми історії та археології України. Матеріали Х міжнародної наукової конференції присвяченої 125-річчю професора К. Е. Грушевича*. Харків, с. 24.
- Корж, А. А. 2021. Робота Басівського загону Путивльської археологічної експедиції в 2020 році. В: *Археологія північно-східної України: здобутки, сучасний стан та перспективи. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю*. Суми, с. 61-63.
- Крютченко, А. А. 2017. Городища-убежища скифського часу Дніпро-Донської лесостепи. *Revista arheologică*, XIII, 1—2, с. 181-196.
- Крютченко, А. А. 2020. О возможных вариантах развития укрепленных поселений скифского времени Днепро-Донской Лесостепи. *Археологія і давня історія України*, 3 (36), с. 101-110.
- Могилов, О. В. 2008. *Спорядження коня скіфської доби у лісостепу східної Європи*. Київ; Кам'янець-Подільський.
- Осадчий, Є. М., Коротя, О. В. 2018. *Пам'ятки селітроварного виробництва південної Сіверщини XVII ст.* Харків: Майдан.

Самоквасов, Д. Я. 1908. *Могилы русской земли*. Москва: Синодальная типография.

Семенчик, М. М. 1927. *Кресленники та плани*. НА ІА НАН України, 116/15.

Семенчик, М. М. 1928а. *Археологічні розвідки на Посуллі*. НА ІА НАН України, 116/17а.

Семенчик, М. М. 1928б. *Звіт про переведену романським Музеєм роботу по обслідуванню Посулля*. НА ІА НАН України, 116/16.

Шрамко, Б. А. 1968. Исследование памятников скифского времени в бассейнах Ворсклы, Сулы и Северского Донца. *Археологические открытия 1967 года*, с. 209-210.

Шрамко, Б. А. 1970. *Отчет об археологических работах, проведенных в бассейнах рр. Северского Донца и Ворсклы*. НА ІА НАН України, ф. 64, 1970/70.

Шрамко, Б. А. 1986. *Бельськое городище скифской эпохи (город Гелон)*. Киев: Наукова думка.

REFERENCES

Boltrik, Iu. V., Fialko, E. E. 1995. Basovskoe gorodishche — tsentr Posul'skogo uzla pamiatnikov rannego zheleza. *Drevnosti — 1995*, s. 40-43.

Bessonova, S. S. 2000. Deiaki zakonirnosti rozmishchennia pam'iatok skifskoho chasu v Ukrainkomu Livoberezhnomu Lisostepu. *Arkheolohiia*, 2, s. 116-132.

Hrechko, D. S., Osadchyi, Ye. M., Kriutchenko, O. O. 2020. Novi dani pro horodyshcha skifskoho chasu Posullia. V: Korost, I. I. (red.). *Fenomen Bil'skoho horodyshcha 2020*. Poltava, s. 199-213.

Ilinskaia, V. A. 1946. *Отчет об оркхеологической разведке Верхнего Posullia 1946 года*. НА ІА НАН України, ф. 64, 1946/22а.

Ilinska, V. A. 1949. Rozvidka pam'iatok skifskoho chasu na Posulli v 1946 r. *Arkheolohichni pam'iatty URSS*, II, s. 148-155.

Ilinska, V. A. 1950. Pam'iatty skifskoho chasu na Posulli. *Arkheolohiia*, IV, s. 184-195.

Ilinskaia, V. A. 1968. *Skify dneprovskogo lesostepnogo levoberezhia (kurgany Posullia)*. Kiev: Naukova dumka.

Karavaiko, D. V. 2016. O slabozaselennykh gorodishchakh na Seime. In: *Problemy istorii ta arkheolohii Ukrainy. Materialy X mizhnarodnoi naukovoï konferentsii prysviachenoï 125-richchiiu profesora K. E. Hrynevycha*. Kharkiv, s. 24.

Korzh, A. A. 2021. Robota Basivskoho zahonu Putyvl'skoi arkheolohichnoi ekspeditsii v 2020 rotsi. In: *Arkheolohiia pivnichno-skhidnoi Ukrainy: zdobutky, suchasnyi stan ta perspektivy. Materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu*. Sumy, s. 61-63.

Kriutchenko, A. A. 2017. Gorodishcha-ubezhishcha skifskogo vremeni Dnepro-Donskoi lesostepi. *Revista arheologică*, XIII, 1—2, s. 181-196.

Kriutchenko, A. A. 2020. O vozmoznykh variantakh razvitiia ukreplennykh poselenii skifskogo vremeni Dnepro-Donskoi Lesostepi. *Arkheolohiia i davnia istoriia Ukrainy*, 3 (36), s. 101-110.

Mohylov, O. V. 2008. *Sporiadzhennia konia skifskoi doby u lisostepu skhidnoi Yevropy*. Kyiv; Kam'ianets-Podil'skyi.

Osadchyi, Ye. M., Korotia, O. V. 2018. *Pam'iatty selitrovannoho vyrobnytstva pivdennoi Sivershchyny XVII st.* Kharkiv: Maidan.

Samokvasov, D. Ia. 1908. *Mogily russkoi zemli*. Moskva: Sinodalnaia tipografiia.

Semenchik, M. M. 1927. *Kreslennyky ta plany*. НА ІА НАН України, 116/15.

Semenchik, M. M. 1928a. *Arkheolohichni rozvidky na Posulli*. НА ІА НАН України, 116/17а.

Semenchik, M. M. 1928b. *Zvit pro perevedenu romenskym Muzeiem robotu po obsliduvanniu Posullia*. НА ІА НАН України, 116/16.

Shramko, B. A. 1968. Isledovanie pamiatnikov skifskogo vremeni v baseinakh Vorskly, Suly i Severskogo Dontsa. *Arkheologicheskie otkrytiia 1967 goda*, s. 209-210.

Shramko, B. A. 1970. *Отчет об археологических работах, проведенных в бассейнах рр. Северского Донца и Vorskly*. НА ІА НАН України, ф. 64, 1970/70.

Shramko, B. A. 1986. *Belskoe gorodishche skifskoi epokhi (gorod Gelon)*. Kiev: Naukova dumka.

A. A. Korzh

ON THE PROBABLE VERSION OF INTERPRETATION OF THE FORTIFICATION NEAR VELYKI BUDKY VILLAGE

Among the regions of distribution of the settlement sites on the Forest-Steppe of Dnieper Left-Bank area in Ukraine the Sula River basin is one of the least studied meanwhile it is primarily known for its large barrow necropolises. The most famous settlement is Basivka, and others are only briefly mentioned in the professional literature. Scholars do not agree on the purpose of some fortifications. They include the protective structures near Velyki Budky village. Large area, weak cultural layer, as well as the location within the fortified site of the mound necropolis where the height of some barrows is more than six meters, do not speak in favor of the settlement in the classical sense. Also the immediate vicinity of 2 km to the largest site in the region — Basivka settlement which existed since the end of the 6th century BC to the beginning of the 3rd century BC may supplement the above statement.

This paper reveals the problem of the fortification interpretation near Velyki Budky village. Favorable topographic location on the cape of the Sula River right-bank which is formed by the confluence of the Khmelivka River gives additional natural protection and shows the strategic importance of the site. Overview of the plain area where the danger was most probable reaches 5—6 km. The author of the paper defends the position of certain «outpost» which protected the path to the weakest point of the Basivka settlement. Therefore, in his opinion, these sites should be considered the single system of fortifications.

Keywords: Scythian Age, the Sula River region, fortifications, settlement.

Одержано 6.06.2021

КОРЖ Антон Анатолійович, аспірант, Інститут археології НАН України, Київ, Україна.

KORZH Anton A., graduate student, the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

ORCID: 0000-0001-6937-6725,

e-mail: skifc14@gmail.com.